

2018

**NORDAMERIKAS URSPRUNGSBEFOLKNING
USA:S KULTUR OCH HISTORIA**

FÖRDJUPNING

**VÄRLDSKULTUR
MUSEERNA** **ETNOGRAFISKA**

Nordamerikas ursprungsbefolkning - USA:s kultur och historia

Fördjupning och handledning

Skolprogrammet kan genomföras som en visning eller som en visning och en workshop med inriktning på skapande verksamhet. Om ni har egna specifika önskemål om innehåll, frågeställningar, handlednings-material och pedagogik – hör av er!

Visning

Vad tänker du på när du hör ordet "indian"?

Många av oss har vuxit upp med bilder av den nordamerikanska ursprungsbefolkningen i serietidningar, tecknade filmer, reklambilder och vilda västernfilmer. "Indianen" har skildrats som ädel vilde, blodtörstig krigare, frihetskämpe och andlig miljövän. Gestaltningen av ursprungsbefolkningens vardag har dock i flera fall varit stereotyp och missvisande. Ofta har kläder, bostäder och ceremoniella föremål från vitt skilda folkgrupper blandats ihop.

Tipitält, lerkrukor och totempålar sida vid sida har inte varit ovanlighet.

Under skolprogrammet tar vi reda på hur det egentligen ligger till och varför dessa bilder har uppstått. Vi berättar om vilka folkgrupper som levde i Nordamerika innan européernas ankomst och diskuterar Christopher Columbus färd 1492, det första mötet med ursprungsbefolkningen och varför deras ättlingar än idag har kommit att kallas för just "indianer"?

Det svenska intresset för den nordamerikanska ursprungsbefolkningen har sina rötter i 1600-talets berättelser från Nya Sverige, den svenska kolonin vid Delawarefloden som upprätthölls 1638-1655. Det var under denna tid de första kulturföremålen kom till svenska slott och herresäten – en del av dem finns idag i en monter på museet.

Utställningen om Nordamerikas ursprungsbefolkning skildrar hur de många hundratals olika folkgrupperna har levt i olika naturmiljöer, talat olika språk och specialiserat sig på olika hantverkstekniker i tusentals år. De har varit laxfiskare, buffeljägare och jordbrukare. I en över 25 meter lång monter tittar vi på kulturföremål från Apache, Pueblo och Haisla i väst via präriens Sioux (Lakota) och Comanche till Irokeser, Mohawk och Cherokee i öst. Här finns fjäderskrudar, pipor, dräkter, pilbågar, ullvävnader, keramik och smycken, men även kraftladdade föremål som trummor, totemmasker och schamanskallror som berättar om religiösa ritualer, skapelsemyter och andlig kunskap som praktiseras än idag.

Under skolprogrammet fördjupar vi oss kring kulturområden och folkgrupper som: Pueblofolken i söder med sina keramiktraditioner och lerhus.

Nordvästkustens ursprungsgrupper med sin fiskekultur och sina masker och totempålar. I ett hus av cederträ tittar vi på fina exempel på träsnideri, vävning och korgflätning och möts av en imponerande mängd ceremoniella masker som föreställer mytologiska väsen, ofta i djurform, korpen är en återkommande trixterkaraktär. I museets övre hall stod förut en riktig totempåle som återbördades till Haislafolket 2006.

Präriefolken som jagade buffel till häst och levde ett kringflyttande liv hade ändrat sitt sätt att leva när hästen kom söderifrån med de koloniserande spanjorernas tillbakadragande under 1700-talet. Flera grupper hade innan dess levt som bofasta jordbrukare men jakten från hästryggen blev så effektiv att man gradvis bytte livsstil. Museets pärlbroderade mockasiner och fransprydda jackor kommer från en tid som präglades av krig och konflikten men även fredligt utbyte av varor och tjänster mellan ursprungsfolk och migrerande européer.

För yngre elever inriktar sig skolprogrammet på lekfullt lärande. Vi tittar och känner på rekvisita-föremål som dräkter och redskap och kryper in i museets alldeles egen tipi!

I början av 1900-talet var präriefolkens livsstils borta. Med européernas övertagande av kontinenten och USA:s framväxt fördrevs de från sina jaktmarker, buffeln närmast utrotades och alltfler män och kvinnor tvingades leva på reservat med dåliga försörjnings-möjligheter. Ishi, den sista kvarvarande medlemmen av en av Kaliforniens ursprungsgrupper, är ett tragiskt exempel på konsekvenserna av fördrivningen samt hur de nya amerikanerna kom att se på ursprungsbefolkningen. Fotografier ur museet bildarkiv visar hur många barn vid förra sekelskiftet skulle "omskolas till vita" i speciella skolor, på många sätt mycket likt behandlingen av många barn med samisk härstamning i Sverige under samma tid.

I filmen "Vägen till reservatet" som visas i utställningen berättar kulturanthropologen Mikael Kurkiala om Nordamerikas historia utifrån ursprungsfolkens perspektiv. Skolprogrammet kan utformas på samma sätt, från mötet med Columbus, via USA:s födelse och uppbyggnad fram

till hur det är idag. Hur är situationen för native americans och first nations i dagens USA och Kanada? Hur lever språk, kultur och traditioner kvar - i reservat, i storstäder och inom den amerikanska populärkulturen?

Skolan kan använda utställningen på en mängd olika sätt: Som utgångspunkt i undervisningen om Amerikas historia, i religionsundervisningen för att illustrera begrepp som animism och schamanism eller som färg- och forminspiration i bild- och slöjdämnen.

Visningen kan genomföras på engelska om så önskas.

Diskussionsfrågor / Lektionsplanering

Före besöket:

- Hur och varifrån kom de första människorna till Amerika?
- Vilka är Sveriges ursprungsbefolkning? Berätta i korta drag om deras kultur, traditioner, geografiska området, historia, religion osv
- När och med vilken person inleddes den europeiska koloniseringen av Amerika?

Utifrån visningen:

- Varifrån kommer ordet "indian"? Hur har bilderna av "indianen" sett ut under historien och hur har dessa bilder skapats? På vilket sätt anses begrepp idag vara kontroversiellt?
- Berätta om ursprungsgruppernas liv, kultur och traditioner utmed den nordamerikanska nordvästkusten. Finns det några kulturföremål som kan förknippas extra mycket med dessa kulturer?
- Berätta om pueblofolkens liv, kultur och traditioner i södra USA och Mexiko. Finns det några kulturföremål som kan förknippas extra mycket med dessa kulturer?
- Berätta om prairiefolkens historia, kultur och traditioner. Finns det några kulturföremål som kan förknippas extra mycket med dessa kulturer?
- Vad är en schaman? Berätta om några generella drag av ursprungskulturernas religion och mytologi.
- Hur gick i stora drag den europeiska koloniseringen samt övertagande av den nordamerikanska kontinenten och ursprungsfolkens territorier till?
- Vad är ett reservat? Vad var Carlisleskolan?
- Hur lever den amerikanska ursprungsbefolkningen idag?

Efter besöket:

- Fördjupa er kring en ursprungskultur och berätta om dess geografiska område, historia, traditioner, hantverk mm
- Jämför den behandling som ursprungsbefolkningens barn fick i och med Carlisleskolans assimileringstankar och den behandlingen som samer drabbades av i Sverige. Vilka likheter och skillnader finns?
- Fördjupa er vidare kring USA:s, Kanadas och Mexikos historia!

Litteratur:

Brown, *Begrav mitt hjärta vid Wounded Knee*

Dunbar-Ortiz, *An Indigenous Peoples history of the United States.*